

Dorota Anna Mikulska

Leasing finansowy jako źródło finansowania środków trwałych

Ekonomiczne Problemy Usług nr 62, 105-112

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOROTA ANNA MIKULSKA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

LEASING FINANSOWY JAKO ŹRÓDŁO FINANSOWANIA ŚRODKÓW TRWAŁYCH

Wprowadzenie

Prowadzenie działalności gospodarczej wymaga, aby przedsiębiorstwa dysponowały określonym majątkiem, w tym środkami trwałymi¹: gruntami, budynkami, maszynami, urządzeniami, środkami transportu itd. W sytuacji gdy przedsiębiorstwo nie dysponuje wolnymi środkami finansowymi albo gdy posiadane przezeń zasoby finansowe są niewystarczające do sfinansowania zakupu (ewentualnie wytworzenia) środka trwałego, musi ono korzystać z zewnętrznych źródeł finansowania. Dotyczy to w sposób szczególny sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Interesującą alternatywę wobec nabycia środków trwałych na własność stanowi leasing finansowy. W artykule przedstawiono tę formę finansowania środków trwałych w świetle obowiązujących przepisów prawa cywilnego, bilansowego i podatkowego. Zagadnienie omówiono z perspektywy leasingobiorcy.

¹ Środki trwałe są to rzeczowe aktywa trwałe (i zrównane z nimi) przeznaczone na potrzeby jednostki, kompletne i zdane do użytku oraz posiadające przewidywany okres ekonomicznej użyteczności dłuższy niż rok. Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, tj.: DzU z 2009 r., nr 152, poz. 1223 z późn. zm., art. 3 ust. 1 pkt 15.

1. Umowa leasingu i obowiązki korzystającego

Aczkolwiek leasing był znany i wykorzystywany na świecie od bardzo dawna², to w Polsce rozwój tej formy finansowania działalności gospodarczej nastąpił na szerszą skalę dopiero w latach 90. XX wieku. Od 9 grudnia 2000 roku natomiast umowa leasingu funkcjonuje w polskim prawie cywilnym jako umowa nazwana³. Głównymi stronami tej umowy są: finansujący (leasingodawca) i korzystający (leasingobiorca). Zawierając umowę leasingu:

- finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od oznaczonego zbywcy i oddać tę rzecz korzystającemu do używania albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony, natomiast
- korzystający zobowiązuje się zapłacić finansującemu w uzgodnionych ratach wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego⁴.

W transakcji leasingowej mogą również uczestniczyć: dostawca dobra, bank finansujący leasingodawcę, towarzystwo ubezpieczeniowe udzielające ochrony ubezpieczeniowej na leasingowany przedmiot oraz podmiot poręczający za zobowiązania korzystającego⁵.

Przedmiotem leasingu – w myśl prawa cywilnego – mogą być zarówno rzeczy ruchome (maszyny, urządzenia), jak i nieruchomości (grunty, budynki). W trakcie trwania umowy leasingu ich właścicielem pozostaje finansujący, a użytkownikiem korzystający. Tym samym leasing zwiększa zdolności produkcyjne i możliwości rozwojowe leasingobiorcy przy stosunkowo niewielkim zaangażowaniu kapitału własnego. Podkreślić przy tym należy, że leasing może być źródłem finansowania zarówno nowych, jak i używanych środków trwałych. A zatem ten sposób finansowania z jednej strony otwiera dostęp do nowych technologii, a z drugiej – daje możliwość uzyskania środków produkcji o różnym stopniu zużycia, w zależności od potrzeb leasingobiorcy.

W każdym jednak przypadku rzeczy oddawane są korzystającemu w użytkowanie za odpłatnością. Oznacza to, że na korzystającym spoczywa obowiązek uiszczania różnego rodzaju opłat na rzecz finansującego. Są to:

² Początków leasingu można upatrywać już w transakcjach najmu i dzierżawy zawieranych w starożytnym Egipcie. Za kolebkę współczesnego leasingu uznaje się natomiast Wielką Brytanię, w której – począwszy od XV wieku – intensywnie rozwijał się leasing gruntów i budynków, a transakcje leasingowe przybrały formę sformalizowaną, zbliżoną do obecnej. Zob.: J. Poczobut, *Umowa leasingu w prawie krajowym i międzynarodowym*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1996.

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny, DzU z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm., art. 709¹-709¹⁸.

⁴ Ibidem, art. 709¹.

⁵ Zob.: K. Gigol, *Bank a leasing*, Twigger, Warszawa 2001, s. 39 i in.

- opłata manipulacyjna (z tytułu zawarcia umowy);
- opłata wstępna (inicjalna), wnoszona w momencie rozpoczęcia leasingu i służąca pokryciu określonej części wartości przedmiotu leasingu;
- opłaty podstawowe (tzw. raty leasingowe), wnoszone w okresie leasingu za prawo do używania lub użytkowania i pobierania pożytków oraz (ewentualnie)
- opłata końcowa, wnoszona po momencie zakończenia leasingu i stanowiąca cenę, za jaką korzystający nabywa przedmiot umowy leasingu⁶.

Obowiązkiem leasingobiorcy jest również korzystanie z przedmiotu leasingu zgodnie z jego gospodarczym przeznaczeniem i samą umową leasingu⁷. Utrata lub zniszczenie leasingowanego środka trwałego nie powoduje automatycznego rozwiązania umowy. Korzystający może być nadal zobowiązany do okresowego płacenia rat leasingowych oraz do pokrycia wobec finansującego zaistniałej szkody.

2. Leasing finansowy w świetle prawa bilansowego

Umowa leasingu, w zależności od zawartych w niej postanowień, może stanowić – na gruncie prawa bilansowego i podatkowego – albo leasing finansowy, albo operacyjny⁸. W myśl przepisów *Ustawy o rachunkowości* z leasingiem finansowym środków trwałych mamy do czynienia wówczas, gdy:

- umowa leasingu – po zakończeniu okresu, na który została zawarta – przenosi własność przedmiotu umowy na korzystającego; albo
- umowa zawiera prawo do nabycia przez korzystającego (po zakończeniu leasingu) przedmiotu leasingu po cenie niższej od jego wartości rynkowej z dnia nabycia; albo
- okres, na jaki umowa została zawarta, odpowiada przeważającej części (min. 75%) przewidywanego okresu ekonomicznej użyteczności leasingowanego środka trwałego; albo
- suma opłat leasingowych (łącznie z wartością końcową środka trwałego), pomniejszonych o dyskonto, ustalona na moment rozpoczęcia okresu leasingu i przypadająca do zapłaty w okresie obowiązywania umowy, przekracza 90% wartości rynkowej przedmiotu umowy na ten dzień; albo
- umowa zawiera przyrzeczenie finansującego do zawarcia z korzystającym kolejnej umowy o oddanie w odpłatne używanie tego samego przedmiotu lub przedłużenie umowy dotychczasowej, na warunkach korzystniejszych od przewidzianych w dotychczasowej umowie; albo

⁶ Opłaty podstawowe łącznie z opłatą końcową określa się mianem opłat leasingowych.

⁷ Por. *Kodeks cywilny, op. cit.*, art. 709⁷.

⁸ Na temat innych kryteriów klasyfikacyjnych i form leasingu zob.: J. Grzywacz, M. Burzacka-Majcher, *Leasing w przedsiębiorstwie*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2007, s. 25 i n.

- umowa przewiduje możliwość jej wypowiedzenia, z zastrzeżeniem że wszelkie powstałe z tego tytułu koszty i straty poniesione przez finansującego pokrywa korzystający; albo
- środek trwały stanowiący przedmiot umowy został dostosowany do indywidualnych potrzeb korzystającego, nie wymaga wprowadzania w nim istotnych zmian oraz może być używany wyłącznie przez korzystającego⁹.

Leasing finansowy, zwany również właściwym albo kapitałowym, ma najczęściej charakter średnio- lub długoterminowy, leasingobiorca korzysta bowiem odpłatnie z przedmiotu leasingu przez czas zbliżony do okresu jego gospodarczej używalności. Ta ekonomiczna treść transakcji leasingowej posiada pierwszeństwo przed formą prawną samej umowy.

Bezpośrednią konsekwencją uznania umowy leasingu za leasing finansowy jest obowiązek ujęcia przyjętego w leasing środka trwałego w aktywach korzystającego. Przedmiot leasingu wycenia się w wartości godziwej lub bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych, jeśli jest ona niższa. Równocześnie korzystający powinien ująć w księgach rachunkowych, jako składnik pasywów, zobowiązanie finansowe wobec leasingodawcy w wysokości odpowiadającej wartości leasingowanego środka trwałego. Wynagrodzenie finansującego (odsetki) stanowi element ewidencji pozabilansowej.

Na wysokość uiszczanej w okresie leasingu opłaty podstawowej wpływa zarówno wartość przedmiotu leasingu, jak i prowizja dla leasingodawcy. W związku z tym w racie leasingowej można wyróżnić dwie części: kapitałową i odsetkową. Podział ten jest w leasingu finansowym szczególnie istotny, gdyż kosztem finansowym, związanym z użytkowaniem środka trwałego, są dla leasingobiorcy wyłącznie odsetki od zobowiązania wobec finansującego (część odsetkowa opłaty podstawowej)¹⁰. Natomiast część kapitałowa opłaty podstawowej oraz całość opłaty wstępnej i końcowej zmniejszają część kapitałową zobowiązania wobec finansującego.

W leasingu finansowym korzystający, wraz z otrzymaniem przedmiotu leasingu, przejmuje całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z tym przedmiotem. Dlatego leasingobiorca, zaliczając do aktywów przyjęty w leasing środek trwały, nabywa równocześnie prawo jego amortyzowania. Powinien on w tym zakresie kierować się przyjętą przez siebie polityką rachunkowości i ogólnymi wymogami pra-

⁹ Por. Ustawa o rachunkowości, *op. cit.*, art. 3 ust. 4.

¹⁰ Jeżeli finansujący, określając harmonogram spłat, nie dokonał takiego podziału, korzystający zobowiązany jest uczynić to we własnym zakresie przy uwzględnieniu wewnętrznej stopy zwrotu. Podziału takiego należy dokonać także wówczas, gdy – z punktu widzenia finansującego – umowa leasingu została zakwalifikowana jako leasing operacyjny. Zob.: Uchwała nr 2/08 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 11.03.2008 r. w sprawie przyjęcia krajowego standardu rachunkowości nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”, DzU Min. Fin. z 2008 r., nr 4, poz. 35, załącznik do uchwały, pkt VI.4–VI.5.

wa bilansowego. Odpisy amortyzacyjne od leasingowanego środka trwałego stanowią – w zależności od celu użytkowania tego składnika aktywów – koszt operacyjny, pozostały koszt operacyjny lub koszt ogólnego zarządu leasingobiorcy.

Po zakończeniu leasingu może nastąpić zwrot przedmiotu leasingu finansującemu, przeniesienie prawa własności leasingowanego środka trwałego na korzystającego lub zawarcie kolejnej umowy leasingu. Kwestie te powinna określać umowa leasingu. Jeżeli umowa nie przewiduje, że leasingobiorca uzyska w momencie zakończenia leasingu tytuł własności przedmiotu umowy, to leasingowany środek trwały powinien zostać w całości zamortyzowany przez okres leasingu lub okres użytkowania, jeśli byłby on krótszy od okresu leasingu.

Zasady wyceny i ujęcia w księgach rachunkowych aktywów i zobowiązań oraz kosztów i przychodów wynikających z umów leasingu finansowego określa *Krajowy Standard Rachunkowości nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”*¹¹. Zawarte w nim uregulowania są zaś w dużej mierze zbieżne z postanowieniami *Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 17 „Leasing”*¹².

3. Aspekty podatkowe leasingu finansowego środków trwałych

Umowy leasingu – zaliczane w prawie bilansowym do leasingu finansowego – mogą być dla celów podatkowych uznawane albo za leasing finansowy, albo za leasing operacyjny. Obowiązujące prawo podatkowe nie jest bowiem w pełni zsynchronizowane z przepisami Ustawy o rachunkowości.

Ustawy o podatku dochodowym uznają leasing środków trwałych za finansowy tylko wówczas, gdy spełnione są jednocześnie następujące warunki:

- umowa leasingu została zawarta na czas oznaczony;
- suma ustalonych w umowie leasingu opłat, pomniejszona o należny podatek od towarów i usług, odpowiada co najmniej wartości początkowej środka trwałego;
- umowa zawiera postanowienie, że odpisów amortyzacyjnych w podstawowym okresie umowy leasingu dokonuje korzystający;
- odpisy amortyzacyjne dokonywane są zgodnie z przepisami podatkowymi¹³.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, DzU UE PL L320 z 29.11.2008 z późn. zm.

¹³ Por. Ustawa z 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych, tj.: DzU z 2000 r., nr 54, poz. 654 z późn. zm., art. 17f ust.1 i art. 17a ust. 3 oraz Ustawa z 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, tj.: DzU z 2000 r., nr 14, poz. 176 z późn. zm., art. 23f ust.1 i art. 23a ust. 3. Podstawowy okres umowy leasingu stanowi natomiast czas ozna-

Jeżeli leasing środków trwałych stanowi na gruncie prawa podatkowego leasing finansowy, wówczas uznawanymi podatkowo kosztami uzyskania przychodów są dla korzystającego:

- część odsetkowa raty leasingowej (wyszczególniona na fakturze od finansującego),
- odpisy amortyzacyjne dokonywane od przedmiotu leasingu¹⁴ oraz
- ustalona przez strony opłata, jeżeli po upływie podstawowego okresu umowy leasingu finansujący oddaje korzystającemu środek trwały do dalszego używania.

Jeżeli natomiast po zakończeniu leasingu finansujący przenosi własność środka trwałego na osobę trzecią, a korzystającemu wypłaca z tego tytułu uzgodnioną wcześniej kwotę, to kwota ta jest dla korzystającego przychodem podatkowym. Analogicznie ustala się koszty i przychody podatkowe, gdy przedmiotem leasingu są grunty, pod warunkiem że umowa leasingu zawarta została na czas oznaczony, a suma ustalonych w niej opłat odpowiada co najmniej wartości gruntów równej wydatkom na ich nabycie¹⁵. Dla leasingobiorcy gruntu kwota otrzymana od finansującego stanowi przychód podatkowy zarówno w przypadku przeniesienia własności gruntu na osobę trzecią, jak i na niego samego.

W praktyce gospodarczej dość często zdarza się jednak, że leasing środków trwałych bilansowo uznany za finansowy musi zostać – w myśl prawa podatkowego – zaklasyfikowany do leasingu operacyjnego. Sytuacja taka ma miejsce wtedy, gdy umowa leasingu:

- została zawarta na czas oznaczony, stanowiący co najmniej 40% normatywnego okresu amortyzacji, jeżeli jej przedmiotem są podlegające odpisom amortyzacyjnym rzeczy ruchome, albo została zawarta na okres co najmniej 10 lat, jeżeli jej przedmiotem są podlegające odpisom amortyzacyjnym nieruchomości, oraz
- suma ustalonych w niej opłat, pomniejszona o należny podatek od towarów i usług, odpowiada co najmniej wartości początkowej środków trwałych¹⁶.

czony, na jaki została zawarta ta umowa, z wyłączeniem czasu, na który może być przedłużona lub skrócona.

¹⁴ W przypadku leasingu samochodów osobowych koszt podatkowy stanowi tylko ta część odpisów amortyzacyjnych, która została ustalona od wartości samochodu nieprzewyższającej równowartość 20 000 euro, przeliczonej na złote według kursu średniego euro ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia przekazania samochodu do używania.

¹⁵ Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, *op. cit.*, art. 17i ust. 1 oraz Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, *op. cit.*, art. 23i ust.1.

¹⁶ Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, *op. cit.*, art. 17b ust. 1 oraz Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, *op. cit.*, art. 23b ust.1. Przez normatywny okres amortyzacji należy tu rozumieć okres, w którym odpisy amortyzacyjne, wynikające z zastosowania stawek amortyzacyjnych określonych w prawie podatkowym, zrównują się z wartością początkową leasingowanych środków trwałych.

Spełnienie powyższych warunków oznacza, że korzystający ma prawo zaliczyć do kosztów podatkowych całość opłaty podstawowej, a więc zarówno jej część odsetkową, jak i kapitałową. W tym przypadku kosztami uzyskania przychodów uznawanymi przez organy podatkowe są dla korzystającego także: opłata manipulacyjna, opłata wstępna oraz koszty poniesione w związku z użytkowaniem przedmiotu leasingu (np. koszty konserwacji czy ubezpieczenia leasingowanego środka trwałego).

Jeżeli po upływie podstawowego okresu umowy leasingu, uznanego podatkowo za operacyjny, finansujący przenosi na osobę trzecią własność przedmiotu leasingu i wypłaca korzystającemu z tytułu spłaty wartości przedmiotu leasingu uzgodnioną kwotę, stanowi ona dla korzystającego przychód podatkowy. Natomiast w sytuacji gdy po zakończeniu podstawowego okresu umowy leasingu finansujący oddaje korzystającemu środek trwały do dalszego używania, opłaty ustalone przez strony korzystający może zaliczyć do kosztów podatkowych.

Leasing umożliwia zatem korzystającemu obniżenie podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym. Większym efektem tarczy podatkowej charakteryzuje się przy tym leasing kwalifikujący się na gruncie prawa podatkowego do leasingu operacyjnego. Z kolei w przypadku leasingu środków trwałych, stanowiącego podatkowo i bilansowo leasing finansowy, korzystający ponosi koszty finansowania niższe od tych, jakie musiałby ponieść, finansując zakup środków kredytem bankowym lub środkami własnymi. Dzieje się tak dzięki odmiennemu rozłożeniu w czasie kosztów amortyzacji.

Z punktu widzenia Ustawy o podatku od towarów i usług leasing finansowy środków trwałych jest dostawą towarów, ale tylko wówczas, gdy umowa leasingu:

- została zawarta na czas określony,
- przewiduje przeniesienie na korzystającego prawa własności przedmiotu leasingu,
- stanowi leasing finansowy w rozumieniu ustaw o podatku dochodowym, a – jeśli przedmiotem umowy są środki trwałe podlegające amortyzacji – odpisów amortyzacyjnych korzystający dokonuje zgodnie z przepisami podatkowymi¹⁷.

Jeżeli powyższe warunki spełnione są równocześnie, wówczas podatek VAT naliczany jest z góry i powinien być zapłacony wraz z opłatą wstępną. Jego wysokość jest w tym przypadku determinowana przez wartość początkową przedmiotu leasingu oraz przez łączną kwotę marży finansującego.

Natomiast w sytuacji gdy umowa leasingu finansowego (w sensie podatkowym) nie przewiduje przeniesienia prawa własności leasingowanego środka trwałego na korzystającego albo jest uznawana podatkowo za leasing operacyjny, trak-

¹⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług, DzU z 2004 r., nr 54, poz. 535 z późn. zm., art. 7 ust. 1 pkt 2 i ust. 9.

tuje się ją jako świadczenie usług¹⁸. Wówczas podatek VAT naliczany jest sukcesywnie od wartości poszczególnych rat leasingowych, pomniejszonych o ten podatek.

Podsumowanie

Leasing to szczególny sposób finansowania majątku przedsiębiorstwa, umożliwiający używanie środków trwałych bez konieczności nabycia ich na własność. Odpowiednia umowa leasingu pozwala, bez naruszania własnych środków obrotowych, sfinansować nawet bardzo duże przedsięwzięcia inwestycyjne. Elastyczny okres trwania umowy i struktury płatności pozwala zaś na dopasowanie opłat leasingowych do sytuacji finansowej i potrzeb leasingobiorcy. Co więcej, leasing jest dostępny także dla tych małych i średnich przedsiębiorstw, które nie posiadają zdolności kredytowej. Wynika to z faktu, że leasingowany środek trwały stanowi własność finansującego i tym samym istotne zabezpieczenie umowy.

FINANCE LEASE AS A SOURCE OF FINANCING FOR FIXED ASSETS

Summary

In the modern economy, more and more often enterprises, including those belonging to the SME sector (small and medium-sized enterprises), finance the fixed assets by external capitals. One of the potential financing sources is a finance lease. In the article there are presented aspects concerning the use of finance lease, as a form of financing of fixed assets, according to the existing civil code, balance sheet rules and tax provisions. There is also attention paid on the essential differences between the finance lease of fixed assets and financing of the fixed assets purchase from the equity or bank loans.

Translated by Elżbieta Miodek

¹⁸ *Ibidem*, art. 8 ust. 1.